శారదలేఖలు

సౌభాగ్యవతియగు కల్పలతకు:—

నెచ్చెలీ!

ధర్మవరము లక్ష్మీదేవమ్మగారికి జబాబీయవైతి వేమని నీవు వ్రాసిన ఉత్తరమునుచూచితిని. నేనామెకీదినమే జాబు వ్రాసితిని. ఆజబాబిందుతో పంపుచున్నాను. కనుము.

సోదరీ! స్త్రీల నాటకరంగనిషేధమునుగూర్చి నేను వ్రాసిన లేఖకు నీవువ్రాసిన ప్రత్యుత్తరమును రెండు మూడు మారులు జాగ్రత్తగా జదివితిని. అందలి తత్వమును గ్రహించుటకు వివేకసాధనమూ, అలిప్తబుద్ధియు నవసరమని నీవు వ్రాసితివిగాని యీరెండిటికంటె ముఖ్యావసరముగాగన్పడినది విసుగరుగని రోపిక. పైశీర్షికచూచి నాకేగదా యీప్రత్యుత్తరమని చదివితినిగాని దాదాపు నాల్గుపుటలు చదివినగాని నాటకరంగ ప్రస్తావన రాకపోవుటచే యిది నాకుగాదేమోనని పలుమారులు తలంచిన సమయములుగూడ కలవు. కాని కడవఱకు జదువ నాకేనని నిశ్చయమైనది. దయచేసి నీ వాశీర్షికయందు నాపేరు తగిలించక పోయినచో విషయముకంటె యుపోద్ఘాతమే పెద్దదిగానున్న యీవ్యాసమును చదువకనే విడిచియుందును. చదివిన తరువాతగూడ జబాబీయదగిన విశేషాంశము లేమియు నందు గానరాక పోయినను, యీవద్భారతీయుల చేతను నాదర్శనీయుఁడగు మానవోత్తముఁడుగను, పూజనీయుఁడగు ప్రభువుగను, సతతస్మరణీయుండగు దైవముగను సంభావింపబడుచున్న శ్రీరామచంద్రుని గుణశీలములు నిందింపబడుటచేతను, భారతగాథ దూష్యమనుటచేతను, మనదేశమునందిప్పు డమలు నందున్న వైవాహికపద్ధతిచే మన స్త్రీలందఱు పరపురుషసంపర్కము చేయుచున్నవారే అనుటచేతను, నేను నీకు జబాబిచ్చునవసరము గల్గినది. సోదరీ! నేను నీవంటి తత్వజ్ఞానము గలదానను గాకపోయినను నా సామాన్యబుద్ధికిఁదోచిన చందమున జబాబొసంగిన నా సాహసమునకు క్షమించిచదువ గోరెదను.

ప్రపంచమునందలి ప్రతి మనుజుఁడును నేదియోమతమునకు జెందియుండుటయు, నామతమును గూర్చి తనకు తెలిసినను తెలియకపోయినను దానియం దభిమానగౌరవములు గలిగియుండుటయు లోకసాధారణము. అయితే మామతగ్రంథమైన భగవద్గీతయందు మాకధికగౌరవమనిన యన్యమతగ్రంథములైన ఖొరాను, బైబిలులను నిరసించుటగాదు. ప్రతిమతమును సత్యధర్మాశ్రయమైయే యున్నది. నిజమైన హిందువులకు పరమతసహనము యుత్తమలక్షణము. అట్టివారికి ప్రతిమతమును పూజనీయమేయగును. మతమననేమి? స్వేచ్ఛాసహజమైన మానవుల వర్తనమును ఒకనీతికి ఒకధర్మమునకు ఒకసత్యమునకు ఒకసాంప్రదాయమునకు బద్ధపఱచునదే మతము. విధినియమములు లేని మతమెందును లేదు. ఏమతము నవలంబించినను నామతనియమములు మానవుని స్వేచ్ఛనరికట్టక మానవు. ప్రతిమనుష్యుడును నేదేని మతమునకు జెందియుండుట విధినిషేధములు లేని తన వృత్తిని యొక కట్టుబాటునకు బద్ధపఱచుకొనుటకే. "యోగ్యమూ, సాధ్యమూ, అవశ్యకమూ, హితకరమూ, అయినటువంటి నూతనరీతులనడచుట కేమతముగాని మార్గమునివ్వదు." తాత్కాలికానందమును గూర్చెడి ప్రతివిషయమును మనుష్యులకు హితకరముగనే యుండవచ్చును. కాని జీవితముయొక్క యంగాంగమందునూ హితకరమునకు ద్రోహమొనంగుట కేమతముగాని యంగీకరింపదు.

జ్ఞానము జగన్మాన్యమగుట వాస్తవమే. అయిననునదియు నీతిసత్యములకు నిబద్ధమైనప్పుడే జగన్మాన్యతబడయును. మనుజుని జీవితవికాసమునకుదోడ్పడి యుచ్చస్థితికి గొనిపోవునది మాత్రమే నిష్కళంకజ్ఞానము. కాని మనుష్యుని విపరీత స్వేచ్ఛ జ్ఞానముయొక్క నిదర్శనము కాజాలదు.

జ్ఞానులు తత్వజ్ఞులునైనవారు శ్రీరాముని జీవితమును దోషకలితమనుట కిదియే మొదలు. మన హైందవపురాణేతిహాసములలో నుత్తమము, నాదర్శనీయమునునగు నీతి హాస మేదైనగలదనినచో నది శ్రీరాముని చరిత్రమే యని చెప్పకతప్పదు.

రాముఁడు దుష్టుడు. అందున జీవితములో మోసము, క్రౌర్యము కానబడునేకాని విశేషసద్గుణము కనుపించుటలేదని నీవు వ్రాసితివి. రాముడు ధర్మజీవి. సత్యము, ధర్మము, నీతి, త్యాగము యీనాల్గునూత్రముల యొక్క సారమే రాముఁడు. రాముఁడు సీతను పరిత్యజించుట స్థూలదృష్టితో గనిన నింద్యముగనే గోచరించును. కాని రాముని జీవితవిశేషముల నాకూలాగ్రముగా గమనించినవారి కందు క్రౌర్యమేమియు లేదు.

ఆతఁడు తనజీవిత మంతటను నిట్టిత్యాగము లెన్నియో గావించెను. పట్టాభిషేకము వనవాసముగా మారినపుడును, భరతుఁడేవచ్చి పాదాక్రాంతుఁడై రాజ్యమును స్వీకరింపుమని కోరినప్పడును, రాముడు చూపినత్యాగము నిరుపమానమైనది. తండ్రిని సత్యవాక్యనిరతునిగా జేయుటయు, తాను పితృవాక్యపరిపాలనా ధర్మము నకలంకముగా నెఱవుకొనుటయు ఆనాటి యాతని త్యాగమునకు కారణములు. రాముఁడే క్రౌర్యచిత్తుఁడు, మోసగాఁడునైనచో నట్టిత్యాగము గావించియుండునా? అప్పటికి రాముని పలుకుబడి యెట్లున్నది? రాజు, ప్రజలు, మంత్రులు, బంధులు, మిత్రులు, అందఱు ఆయన పట్టు. రాముడే క్రూరుడైనచో యానాడెట్టి బీభత్స జరిగియుండవలెను. ఔరంగజేబు వలెతండ్రిని చెఱలోనిడి తమ్ములవధించి గద్దెయెక్కెడి వాఁడుకాఁడా? కాని సాధులోకగణ్యుఁడగు శ్రీరామచంద్రు డెట్టి నిగ్రహము చూపెను! పరమాశ్చర్యముగదా! ఇఁక సీతాపరిత్యాగ విషయమున విచారింతము. రాముఁడు

స్తత్తదేవేతరోజనః యద్యదాచరతిశ్రేష్ఠః
సయత్ప్రమాణంకురుతే లోకస్తదనువర్తతే.

అనగా శ్రేష్ఠుడు దేనినాచరించునో దానినే ప్రమాణముగా గొని లోకము వారి ననుకరించునని దాని తాత్పర్యము. కాన శ్రేష్ఠుఁడైనవాడు లోకమున కాదర్శపురుషుఁడైనవాడు లోకహితుడుగా నుండవలెను. కాన స్వార్థమును చంపుకొని లోకహితము గమనింపవలెనని రాముని ఆదర్శము. ప్రజల కోర్కెలదీర్చుట, ప్రజల యభిప్రాయప్రకారము నడుచుకొనుట, ప్రజలను కన్నబిడ్డలవలె బ్రోచుట యివి తనపరిపాలనాధర్మములుగా బెట్టుకొనినాఁడు రాముఁడు. ఆ ధర్మమును నిలుపుకొనుటకే ప్రజల యిచ్ఛానుసారముగా సీతను పరిత్యజించెను. ఈవిషయమున నాతడు పరతంత్రుఁడు, ప్రజాభీష్టానువర్తి. కాన యీసందర్భమున మనము గుర్తింపవలసినది సూక్ష్మతరమైన యాతని ధర్మలక్ష్యము గాని బాహ్యక్రియగాదు. అంతమాత్రముచే రాముఁడు క్రౌర్యవృత్తిగలవాడనుట పాడిగాదు. రామునకు సీతయందపారమైన ప్రేమగలదు. గౌరవముగలదు. విశ్వాసముగలదు. ఇందులకు నిదర్శన మాతడేకపత్నీవ్రతుఁడై యుండి యశ్వమేధాదియాగసమయంబులో గూడ స్వర్ణసీతతో యజ్ఞతంతును నడుపుకొనుట వలననే తెల్లమగుచున్నది. రాముఁడు గావించిన యిట్టి కృత్యమునకు సీత కాతనిపై యభియోగము నడుపగల హక్కుగలదని యంటివి. నిజమేకావచ్చును. ఇక్కాలపుసీత యనగా మీ నాటకపు సీతయైనచో నట్టి

పనిని తప్పక చేసెడిదే. కాని కృతయుగపు సీత యట్టిదికాదు. పెనిమిటి ధర్మతత్పరత యామెకును దెలియును. సత్యముకొఱకు, ధర్మముకొఱకు, ప్రజాహితముకొఱకు నాసర్వస్వము నర్పించెదనని యాతఁడెన్నిమారులో పలికియుండెను. కాన ఆతని ధర్మాచరణము నెఱిగియుండిన ధార్మికురాలగు సీత పెనిమిటిపై ఏమని వ్యాజ్యము నడపును? కావుననే యామె పెనిమిటిని పల్లెత్తి యొక్కమాటనలేదు. నిరపరాధయయ్యు, పామరజనుల సంతుష్టికొఱకును, పెనిమిటి ధర్మమును నిలుపుటకొఱకును దుర్భరమైన యాకష్టములను సహనముతో భరించెను.

రాముడు సీతనేగాదు ఆబాల్యమునుండియు దన్ననవరతము సేవించిన లక్ష్మణుని గూడ నట్టులే త్యజించెను. ఆ నాడుగాదు యీ నాడు మహాత్మాగాంధి తన జీవిత చరిత్రలో నేమివ్రాసెనో కనుము.

“ఈ శోధనమున నేను నా ప్రియతమవస్తువులగూడ విడనాడగలను. మఱియు నేనీ శోధనయజ్ఞమున నాశరీరమునుగూడ హోమముచేయ సంసిద్ధుఁడను.”

సోదరీ! మహాత్ముల ధర్మలక్ష్యమట్టిది. అందుకు వారిని దుర్మార్గులని నిందించుట తగదు. ఇఁక మహాభారతమునుగూర్చి. ప్రద్వేషిణి పెనిమిటియగు దీర్ఘతముఁడు పుట్టంధుఁడు. వృద్ధు. అట్టివానిని నేను భరింపజాలననియు, నెక్కడకైన పొమ్మనియు ప్రద్వేషిణి చెప్పినది. ప్రద్వేషిణి చిన్నదిగాదు. గౌతమాదులైన పుత్రులను బడసిన యిల్లాలు. అట్టిది అంధత్వముచేతను, వార్ధక్యముచేతను నసమర్థుడై యున్న భర్తను లేచిపొమ్మనెను. నిస్సహాయుడగు నాచీకేమిచేయును? పాపము! కోపముపట్టలేక శపించెను. అందులకు కోపించి ప్రద్వేషిణి యాతనిని కట్టెలలో కట్టగట్టించి కొమారులచే గంగలో త్రోయించినది. ఇందధికాపరాధ మెవరిది? దీర్ఘతమునిదా? ప్రద్వేషిణిదా? సోదరీ! ఇట్టి నారీరత్నమును సమర్థింపబూనుట నీ వాదమునకు బలము కాజాలదు. మహాభారతములోని యీచిన్నయుపకథ భారతమంతయు దూష్యమని దూషించుటకు జాలినంత బలవత్ప్రమాణమునుకాదు.

ద్రౌపదిని పందెమిడుట యక్రమమే. కాని యందును ధర్మసూక్ష్మత లేకపోలేదు. అందు కొంతయొప్పిదమే లేకున్న భీమార్జునులప్పుడే తిరుగబడి యుందురు. ఇంతకును వారి యపూర్వత్యాగము, కష్టసహిష్ణుత, ధర్మబద్ధత, వినీతవర్తనమే లేకున్న వారు మనకు స్మరణీయులే కాక పోవుదురుగదా! అయినను గుణదోషవిచారణ లేక అందలి

కథయంతయు సత్యమనియు అనుకరణీయమనియు నేను చెప్పలేదు. చెప్పను. ప్రస్తుత సాంఘిక జీవనమున దూష్యములని నిందింపబడెడి యధర్మములెన్నియో అందు ధర్మములుగా నిరూపింపబడియున్నవి. అవియెల్ల మన మాచరింపదగునని వాదించెడి వెఱ్ఱి నాకులేదు. మహాభారతమున నుత్తమపాత్ర లెన్నియోగలవు. వారి చరిత్రములు మనము పఠించి మన నిత్యజీవితమునకు సాధనములుగాగొని ధర్మమును సత్యమును నీతిని వికాసపఱచుకొను టలో దోసమేమి? అభిమన్యునివంటి వీరకుమారుని చరిత, కర్ణునివంటి దానశూరుని గాథ, గాంధారివంటి మహాసాధ్వి చరిత్రము, భీష్మునివంటి సత్యవ్రతుని వృత్తాంతము, ద్రౌపది ధర్మపరిజ్ఞానము బుద్ధికౌశలము గృహనిర్వాహకత్వచాతుర్యము దెల్పెడి వృత్తములు మన కాదర్శపాత్రములు కాకేలపోవును? మఱియు మన కాదర్శపాత్రము లగు సావిత్రివంటి మహాసాధ్వీమణుల చరిత్రములెన్నియో యందుపకథలుగా చేరియున్నవి. సోదరీ! భారత భాగవత రామాయణాది పురాణేతిహాసములు నింద్యములని నిషేధించి నచో మీ నాటకకళాపోషణకైన కథలేవి? బహుశః సాంఘికములు, చారిత్రకములు నని మీ యుద్దేశమేమో! ఆ విధముగా చూచినను రామదాసు నాటకమాడినచో నాతని యుపాస్యదైవము రాముడు. మీరాబాయియాడినచో నామె దేవుడు కృష్ణుడు. మరల అక్కడగూడ పురాణపురుషులే ప్రత్యక్షము. ఎంత నింద్యములని దూషించినను ఆ పురాణేతిహాసములు విడనాడినచో మన కాడుటకు, పాడుటకు, చెప్పు కొనుటకు వేఱుతెన్నే లేదు. తొలుత నెంత తీవ్రముగ నిరసించినను పురాణ గ్రంథముల సహాయమును, జ్ఞానముచే తగినంతమాత్రము అవశ్యముగ తీసుకొనుటకు అభ్యంతరములేదని, నీవును ఒప్పుకొనక తప్పివదికాదు. ఇక నిదియే తగునని చెప్పిన నాపై నిశితవిమర్శన లెందుకు?

శివాజీవంటి మహాశూరుని తయారుజేయుటకు జిజీబాయి పురాణగ్రంథములనే ఆశ్రయించిన మాట వాస్తవము. ఆ మాట శివాజీ చరిత్రమునందే గలదు. కాని ఆధునిక శివాజీల యుత్పత్తికి నీవు చూపెడి నవరీతులేమో ఆధునిక స్త్రీలవలన నికయెఱుగవలసి యున్నది.

కళావంతులనియు, వేశ్యలనియు పిలువబడెడి యొకతెగవారాంధ్రదేశమున గలరు. నృత్యగీతాభినయాదులు వారికులవృత్తి. అవివాహితలగు నాస్త్రీలు పురుషుల సన్నిధిని నృత్యగీతాదుల ప్రవర్తింప జేయుటచేత వారిలో నీతిభంగదోష మేర్పడినది.

నీపోటీవ్యాసమునందిదియు నీవంగీకరించితివి. దీనికాసంఘీయు లిప్పుడు పొందుచున్న విచార మింతయంతగాదు. నృత్యగీతాదులు మానివైచి వివాహములు చేసికొని తొల్లిటి నైచ్యమును తొలగించుకొని సాటిస్త్రీలోకములో సమానత్వమును బడయుటకై వారిప్పుడు మహాకృషి చేయుచున్నారు. తొల్లి నాట్యాభినయములలో పాల్గొనిన వారిస్థితి కన్నులారగాంచుచు మరల కులస్త్రీల నీయగాధకూపమున బడద్రోయ నెంచుటయు, దానికి నీవంటి విదుషీమణులు చేయూతనిచ్చుటయు శ్రేయస్కరముగాదు.

శ్రీరవీంద్రనాథటాగోరుగారును హరీంద్రనాథ చటోపాధ్యాయులును తమ స్త్రీలను రంగభూమికి తెచ్చిరని వ్రాసితివి. అందుల కాప్రాంతీయులెంతకుందుచున్నదియు, ఈ మధ్య చెన్నపురిలో జరిగిన సనాతనధర్మసభకేతెంచిన యొక బెంగాలీబాబు స్త్రీలను రంగభూమికితెచ్చి పాడుచేయుచున్నారని చెప్పి విచారించెను. కంటివా? కాన యీయుద్యమమున కారాష్ట్రీయులైన యెక్కువ మోదము తెలుపుటలేదు. హిందూప్రేమసంఘము వారాడిన నాటకమును చూచి మహాత్ముడు మోదించెనని వ్రాసితివి? సరియే. కాని ఇన్ని పాశ్చాత్యసాంప్రదాయములతో ఇన్ని అంగరంగవైభవముతో స్త్రీపురుషులు రంగభూమిని అభినయించుటను గూర్చి వారి ప్రత్యేకాభిప్రాయముసడిగి తెలిసికొంటిరా? గట్టిగా ఆయన అభిప్రాయము కోరినచో మహాత్ముడెప్పుడును అనుకూలాభిప్రాయమియ్యడనియే నాయభిప్రాయము. అయినను మహాత్ముడంగీకరించినను యెల్లరంగీకరింపవలెనని సిద్ధాంతమా!

నాటకమనిన కేవలము శృంగారమనియే నాభావన కాదు. అందు నవరసము లాలోకింపబడునని నేనెఱుగుదును. ఏరసమైనను నేవిలాసమైనను నాటకమనిన కపట సంసారము వంటిదనియు, అందొకచో శయ్యాగృహము, ఒకచో కొలువుకూటము, ఒకచో ఉద్యానవనము, ఒకచో యుద్ధము, ఒకచో శ్మశానము రంగస్థలములుగా నుండుననియు నాకుదెలియును. ఇట్టి భిన్నసమావేశముల కాస్పదమగు రంగస్థలమునందు స్త్రీపురుషుల కలయిక కులాంగనలకు సమంజసమును గౌరవాస్పదమును గాదు. ఈ సందర్భమున సోదరీ! నీవు గావించిన హిందూవైవాహికప్రస్తావన మిక్కిలి యసమంజసముగా నున్నది. ఎప్పుడు బాలిక యొక పురుషునితో వివాహముచేయబడునో అతడే తనవాడనియు తదన్యులు పరులనియు, విశేషించి సోదరతుల్యులనియు భావించి యాతనియందే లగ్నచిత్తలగుట మన హిందూకుటుంబములయందు సాంప్రదాయముగా నున్నది. పెని

వింటి యెంత దుర్మార్గుడైనను నేనతని దాసినే యనుకొనునుగాని ఆతడయోగ్యుడని పర పురుషవాంఛ కలిగియుండు టనునది దుర్జాతిలక్షణము. ఉత్తమురాలగు నేహైందవ కుటుంబినియు నట్టి తలంపుకలిగియుండదు. మన హిందూకుటుంబములలో అందును మన బ్రాహ్మణకుటుంబములలో పతినివరించి పెండ్లాడెడి పద్ధతియింతవఱకు లేదుగదా తలి దండ్రులు పరిణయముచేసిన వరునియందే యనురక్తలగుట వధువుల ధర్మముగా నున్నది. శారదాచట్టమువలన మునుముందీ వైవాహికపద్ధతిమాఱ్పునొందునే మోకాని యిప్పటి పద్ధతి స్వయంవరము కాదు. అట్టిచో అట్టి వివాహము లన్నియు నక్రమము లనియు నట్టివారు పరపురుష సంపర్కము చేసినవారనియు నిర్ధారించుట సాహసము. తలిదండ్రు లెవనికొసంగిన వానినే పరదైవముగా నెంచి ప్రేమించి గౌరవించెడి హిందూ స్త్రీలయెడ చిత్తమొకనికి శరీరమొకనికి యొసగుచున్నారని నీవు వ్రాసినవ్రాత మిక్కిలి యనుచితముగా నున్నది. ఇట్టి యూహ హైందవకుటుంబినులయెడ తలపరాని విషయము. అటుల భావించినచో మన బ్రాహ్మణ స్త్రీలలో వరించి వివాహమాడిన వారెవరు? అందఱము మన జననీజనకులచే నొకరికి కన్యాదానము చేయబడిన వారమే. కాన నీమతమే నిజమగుచో మనము, మన తల్లులు, సోదరీమణులు, పుత్రికలు, వేయేల మన భారతమహిళ లెల్లరు చెడ్డవారే యనవలసివచ్చును. సోదరీ! మన వివాహసంస్కారము నందు లోపములున్నచో సంస్కరింప నగునుగాని నీ నాటకరంగ ప్రవేశోద్యమసమర్థ నముకొఱకు స్త్రీలనెల్లర కట్టగట్టి యిట్టి హేయమగు నిందకు గుఱిసేయుట కడుంగడు సాహసమే గాక యక్రమమనియు బల్క సాహసించి నందుకు క్షమింపకోరెదను.

నాటకరంగమున స్త్రీలుచేరుటచే చెడిపోవుదురని నంమలకు ఇప్పుడు బాగుగా నున్నవారెవ్వరు? వరించి పెండ్లాడని వానియందు ప్రేమ యెట్లుకుదురును? కాన యిప్పుడు మన స్త్రీలుచేయునది యంతయు పరపురుషసహవాసమేయని వాదింప దగునా? పతిచే పలుబాధలు పడుచున్నను ఆతనినే దేవునిగా భావించి పూజించు చున్నవారును; పతి విగతజీవుడుగా సర్వము వర్జించి వీరవైరాగ్యము పలుపుచున్నవారును నైన మనభారత మహిళల హృదయమెఱుగక నీవు వ్రాసిన వాక్యములు వారి మానసము నెంత నొవ్వచేయునోగదా?

జ్ఞానముచే మనస్సును పరిపక్వము చేసికొనిన వారికి పరపురుష సాన్నిధ్యభీతి లేదని వ్రాసితివి. మంచిది. నీవు సుశిక్షితలనుగా జేసిన కులీనస్త్రీ లట్టివారే గావచ్చును. కాని వారితో నభినయింపవచ్చిన పురుషులుగూడ నట్టివారు కావలెనుగదా. సరి. యత్నముమీద వారినిగూడ మంచివారినే సంపాదించెద రనుకొందము. కాని చూడ వచ్చిన వారుగూడ బ్రహ్మజ్ఞానులు కావలెనుగదా. లేకున్న వారిచేనైన హేళనలు తప్పవుగదా. సోదరీ! ఏ వేషభాషలు లేక బడికివెళ్లి చదువుకొనివచ్చు కన్యలకే యిక్కా

ళమున మగవారిచే మాటలు తప్పకున్నపుడు నాటకము లాడెడి కులీనస్త్రీ లెత్తెఱగున మాటలు పడకుందురో నాకు దోఁచలేదు. హిందీప్రేమసంఘమువారాడిన నాటకములకు యిష్టములేనివారుగూడ వచ్చిరని సంతసముతో దెల్పితివి. అవును యిష్టములేనివారే యధికముగా వచ్చెదరు. కాని ఆవచ్చుట ఆక్షేపించుటకేగాని ఆమోదించుటకు గాదు సుమా! సోదరీ! మన దేశమున పురుషులింకను స్త్రీలవ్యక్తిత్వమును స్వాతంత్ర్యమును ఆమోదించుట కలవాటు పడలేదు. స్త్రీలయందుగల నీరసభావముతొలగలేదు. వారి యాటపాటలను గౌరవముతో సమానముతో చూచుట నేర్చుకొనలేదు. కానవారి చిత్తవృత్తులు మార్పు నొందనిది. స్త్రీలు రంగభూములెక్కుట యుక్తముకాదు. కాననీవును కళాభివృద్ధి చింత నటుంచి మన స్త్రీల పురోభివృద్ధినే చిత్తమునందధికముగా నెంచి స్త్రీల యశోహానికరములగు నిట్టి యుద్యమములకు చేయూతనీయవలదని ప్రార్థన. ఇది నాయొక్కతె ప్రార్థనయేగాదు. మన స్త్రీలలో అధికసంఖ్యాకు లిటులనే కోరుచున్నారు. ఇటీవల బెజవాడకు వెళ్లినప్పుడు నేను చాలమంది విద్యావతులతో ఈ విషయమై మాట్లాడితిని. మహాసభలో ప్రస్తావించితిని. అత్యధికసంఖ్యాకు లీయుద్యమమునకెట్టులు ప్రతికూలమున నుండిరో నీవుగూడ వచ్చినచో చక్కగా చూచియుందువు.

ఒక గొప్పస్త్రీవిద్యాసంస్థనడుపుచున్న యొక నారీమణి స్త్రీల నాటకరంగ ప్రవేశమునుగూర్చి ప్రసంగింపుచు యిట్టులనెను. "రామదాసు వేషమును రాఘవాచార్యులుగారు వేస్తే బాగుంటుంది. వారి వేషధారణమనిన జనులు అధికసంఖ్యాకులు వస్తురు. డబ్బుబాగావచ్చును. కానవారిని మావిద్యాసంస్థసహాయార్థ మొక్క ప్రదర్శనమును కోరితె బాగుండు ననుకొంటిని. కాని వారి యిప్పటి స్త్రీల నాటకరంగప్రవేశ యత్నమును జూచి సాయము చేయమంటే ఏఆడదాన్నైనా తోడ్పడడానికి పట్టుకరమ్మంటారేమో? అట్టాతీసుకరమ్మంటే ఎవతెను తీసుకవచ్చేది. ఏఅమ్మనైనా నీవు వస్తావా? అని అడిగితే నీవే ఆడరాదా? అంటుందేమోనని భయం. మఱిన్ని రాఘవాచార్యులుగారు రామదాసు పాత్రను ధరించినచో రామచంద్రారెడ్డిగారు కబీరు పాత్రమును ధరించినగాని బాగుండదు. స్త్రీలెక్కిన రంగభూమి నెక్కనని యీయన వ్రతము. స్త్రీలు స్త్రీపాత్రము ధరించినగాని నాటకమాడనని ఆయనపట్టు. ఈ సంగతి సందర్భములు చూచి వారిసహాయమును కోరుట మానుకున్నాను."

సోదరీ! స్త్రీల భీతి యిట్టులున్నది. మఱియు నొకమనవి. నీ ప్రత్యుత్తరమం దెల్లెడలను నేను జ్ఞానిని, తత్వజ్ఞురాలను, నాబుద్ధి యసాధారణమైనది యను నాత్మస్తుతియు; మీరారు వివేకరహితులు, అజ్ఞానులు, దురభిమానులు, అల్పబుద్ధు లనుపరనిందయు గోచరింపుచున్నది. జ్ఞానులును విశేషించి తత్వజ్ఞులును నైన వారిట్టివిముందుగా త్రుంచివేసికొనదగినది యని తెలిసికొన గోరెదను.

శారద.